

management”, *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomika*, no. 3 (3), Vol. 18, pp. 131–135.

12. Chepurko, V.V. (2000), *Ekonomicheskyy risk agrarnogo proizvodstva: teoriya, metody otsenki, upravleniye* [The economic risk of agricultural production: theory, methods of assessment, management], Tavriya, Simferopol, Ukraine, 308 p.

13. Boehm, B. (1989), “*Software Risk Management*”, Washington, DC, IEEE Computer Society Press, USA, p. 115–147.

Рецензент: д.е.н., професор Житомирського національного агроекологічного університету В.В. Зіновчук

УДК 338.43:633.1

Рудич О.О.,
к.е.н., доцент кафедри
Герасименко І.О.,
к.е.н., доцент кафедри
Ткаченко К.В.,
к.е.н., асистент кафедри,
кафедра фінансів та кредиту
Білоцерківський національний аграрний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ СУТНОСТІ КАТЕГОРІЇ «СТІЙКОСТІ» СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Rudych O.O.,
cand.sc.(econ.), assistant professor at the department
Herasymenko I.O.,
cand.sc.(econ.), assistant professor at the department
Tkachenko K.V.,
cand.sc.(econ.), assistant at the department
department of finances and credit
Bila Tserkva National Agrarian University

THEORETICAL APPROACHES TO THE INTERPRETATION OF THE ESSENCE OF THE CATEGORY “STABILITY” OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Постановка проблеми. Економічна діяльність господарюючих суб'єктів у ринкових умовах характеризується фінансовими процесами у взаємозв'язку із маркетинговими, виробничими, організаційно-управлінськими, кадровими, ринковими, що знаходить своє відображення у понятті «економічна стійкість». Узагальнення наукових праць дало змогу встановити, що стійкість характеризує не лише можливість зберегти рівноважний стан при впливові зовнішніх і внутрішніх сил, але й змінювати властивості та знову створювати стан рівноваги, тобто визначає можливість системи перейти на новий рівень рівноважного стану. На основі використання логіки пізнання фундаментальних законів стійкості постає можливість визначити загальні риси сутності та змісту стійкості, властиві соціально-економічним системам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальнотеоретичні та методологічні основи економічної стійкості складних систем набули висвітлення у фундаментальних працях зарубіжних науковців: Л. Вальраса, Я. Корнаї, А. Маршалла, В. Парето, А. Сміта та інших. Системні і відтворювальні підходи до вирішення проблем забезпечення економічної стійкості були розвинені у наукових працях М. Кейнса, Ф. Кене, М. Кондратьєва, В. Леонт'єва, М. Портера, А. Тоффлера, Й. Шумпетера та інших. Усе це свідчить про актуальність теми, а відтак зумовило вибір напряму дослідження в науковому і практичному аспектах.

Постановка завдання. Метою дослідження є розробка теоретичних, методологічних положень щодо трактування сутності «стійкості» сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглянемо особливості формування поняття стійкості щодо економічних систем у різних наукових школах. Так, в основу теорії економічної рівноваги Л. Вальраса покладено систему загальної економічної рівноваги, яку називають замкнутою

математичною моделлю економічної рівноваги [1]. З метою обґрунтування запропонованої моделі цей дослідник використовував принцип суб'єктивної корисності, поділяючи економічних суб'єктів виробництва на домогосподарства та підприємства. Ця модель розглядає рівноважний стан ринків, що проявляється у рівновазі попиту та пропозиції продуктивних сил. Окрім того, йому вдалося поєднати у своїй теорії підприємство та домогосподарство, тобто виробника і споживача. За Л. Вальрасом, економічна рівновага залежить від двох факторів: витрат підприємства, ціни продажу та валового прибутку у вигляді витрат домогосподарств. Підприємство є основною ланкою в економічній статичній рівновазі.

Водночас запропонована модель дослідником не враховує таку складову як накопичення, а також несе в собі певні спрощення: статичність, яка проявляється в незмінності запасів, а також способів виробництва та споживчих переваг; існування досконалої конкуренції та доступність до повної інформації суб'єктів виробництва. В аналізованій моделі прийнято таку рівновагу, за якої існує рівність між доходами і витратами, а також між цінностями продукту виробництва та цінностями факторів виробництва, що формуються відповідно до закону альтернативних витрат. У такій моделі відсутній підприємницький прибуток, тобто можна говорити про неокласичну теорію, яка розглядає питання економічного росту підприємств, нововведення, зміну споживчих переваг та ін.

На противагу цьому Й. Шумпетер у своїй праці «Теорія економічного розвитку» [2] пропонує теорію економічного розвитку на основі аналізу факторів підприємства, які зумовлюють його формування. Автор, аналізуючи статичну модель, яку він називає господарським кругообігом, обґрунтовує висновок про те, що в моделі відсутній як прибуток, так і процент, оскільки існує відмінність між доходом на поточний момент часу та в майбутньому.

Заслуговує на увагу виділені ним чинники, що порушують рівновагу зсередини, а саме: нові виробничі комбінації, які зумовлюють зміни в економіці – розробка нового виду продукції; освоєння прогресивної технології та організації виробництва; вихід на нові ринкові сегменти і т.д. Й. Шумпетер назвав «нововведеннями». Отже, концепція економічного розвитку ґрунтується на ролі підприємця, який веде пошук та запровадження результатів технічного прогресу.

Отже, за Й. Шумпетером, інновації є основним джерелом прибутку, якого не може бути при простому відтворенні. З метою придбання інноваційних розробок підприємці звертаються до комерційних банків за кредитами, тому відбувається перерозподіл потоку ресурсів у вигляді суспільного капіталу. На думку Й. Шумпетера, саме банки є держателями повноважень для здійснення нових виробничих змін. Наявність позики дозволяє підприємствам виходити на ринок факторів виробництва, на якому потенційно може бути рівновага попиту та пропозиції, яка в подальшому може порушуватися. Причиною цього є потреба в додатковій кількості ресурсів, що підвищує ціни на них, і як наслідок, порушується рівноважний кругообіг.

Наявність прибутку в моделі економічного розвитку Й. Шумпетера зумовлена винагородою за підприємницьку діяльність, прибуток – це головна мета діяльності підприємства, одна із важливих умов економічної стійкості. Водночас прибуток не може бути постійною величиною, оскільки вона залежить від новаторства підприємства. Однак автор зауважує, що стан рівноваги на підприємстві відсутній через постійну його орієнтацію на одержання прибутку.

На основі підходу Й. Шумпетера, дослідники Л. Мізес і Ф. Хайек [3] обґрунтували неоліберальний напрям, де підприємець (підприємство) не спроможний забезпечити баланс попиту та пропозиції ринку, а виступає активним перетворювачем. У свою чергу Р. Кантільон, Ж.Б. Сей і Дж. С. Мілль [4; 5] зосередили увагу на ролі підприємства й на тому, що прибуток є винагородою, яку одержують у результаті раціонального поєднання факторів виробництва. Так, Р. Кантільон у праці «Есе про природу торгівлі загалом» [6] доповнив теорію Й. Шумпетера, показав, що невідповідність попиту та пропозиції створює можливість для придбання більш дешевого товару, який можна продати дорожче, тобто забезпечує можливість одержання прибутку.

Сучасні економісти приділяють увагу питанням максимізації прибутку та мінімізації ризиків розвитку підприємства. Так, Р. Курно [7] адаптував систему диференційованого обчислення до визначення обсягу виробництва, який забезпечує максимум прибутку. Розрахунок оптимального обсягу виробництва, за якого чистий прибуток досягає максимуму, здійснив А. Маршалл у праці «Принципи економічної науки» [8].

Питання мінімізації витрат вивчав П. Самуельсон при розгляді поняття граничної корисності [9]. Зазначимо, що класичні та неокласичні теорії пояснюють стійкість на основі обґрунтування необхідності державного регулювання ринку. Економічна стабілізація у вигляді встановлення рівноваги є процесом стабілізації системи, що характеризується одержанням прибутку, стійким зростанням обсягів виробництва, зайнятості та практично незмінним рівнем цін.

Водночас Г. Саймон у праці «Адміністративна поведінка» [10], піддаючи сумніву думку про раціональне функціонування підприємства, метою якого є лише максимізація прибутку, привернув увагу до колективного прийняття рішень, для яких характерним є відсутність можливості попередньо передбачити наслідки прийнятих рішень, а також особистісні інтереси членів колективу підприємства. Подібну думку поділяли Дж. Робінсон, а після Р. Халль та С. Хітч також не піддали критиці позиції, що у

підприємства головною метою діяльності є максимізація прибутку. Зокрема, вони довели неможливість у довгостроковій перспективі досягти максимізації прибутку в точці, яка зрівнює граничні витрати та граничний дохід. На основі цього Дж. Стігліц зазначав, що не прибуток слід вважати головною метою при прийнятті управлінських рішень для підприємств, які орієнтуються на стійке і тривале функціонування на ринку. Дослідник наголосив, що для американських компаній головною метою є підвищення рівня ринкових котирувань їхніх акцій, для японських – підвищення якості продукції та активізація методів пропонування на ринку нової продукції.

Отже, дискусія представників різних шкіл економічної теорії свідчить про те, що їхні думки не є діаметрально протилежними. Зазначимо, що поняття «стійкість» характеризує стан системи відносно впливів на неї, який визначається внутрішніми властивостями самої системи. Узагальнення підходів економічної теорії до розуміння поняття «стійкості» дало можливість виділити два аспекти: у національногосподарському аспекті воно визначається як одна з умов забезпечення економічної рівноваги національного ринку, на рівні господарюючого суб'єкта – як його спроможність до довгострокового виконання виробничо-господарських функцій. Очевидно, що у нинішніх умовах розвиток господарюючих суб'єктів забезпечується на основі економічного зростання. З огляду на це у сучасній економічній літературі автори роблять основний акцент на дослідженні економічної стійкості безпосередньо підприємств, які належать до соціально-економічних систем.

Як зазначає О.Ю. Бобровська [11], забезпечення підвищення цілісності системи сприяє ефективності її функціонування за рахунок цілеспрямованої дії складових елементів, підвищення їх гнучкості та адекватної реакції на зміни. Під терміном «стійкість» автор розуміє здатність системи повертатися до стану рівноваги після того, як вона була виведена з нього під впливом внутрішніх або зовнішніх чинників. Подібну думку поділяє А. Бойко, яка тлумачить категорію «економічна стійкість» як комплексну властивість складної, відкритої, динамічної економічної системи, що розвивається, залишається відносно незмінною (зберігати свої життєво важливі структурні та функціональні якості) упродовж певного інтервалу часу під дією зовнішніх і внутрішніх шоків впливів, а також реагувати на них та пристосовуватися до нових обставин [12].

Погоджуємося із твердженням, що найважливішою ознакою стійкості економічної системи є її здатність функціонувати та розвиватися в умовах змінюваного внутрішнього і зовнішнього середовища. Тому поділ факторів, що впливають на стійкість, на внутрішні, зовнішні й успадковані є найсуттєвішим. Тільки інтегрована сукупність дій усіх цих факторів забезпечує цілісність та єдність сукупного й індивідуального економічного відтворення [13].

Отже, аналізуючи економічну рівновагу з погляду її стійкості, розглядають також динаміку, яка допускає можливість змін економічних об'єктів – динамічну стійкість розвитку. Різниця між функціонуванням і розвитком полягає у тому, що режим функціонування розглядає кількісне відтворення початкового стану, а режим розвитку – сукупність кількісних, якісних і структурних змін у системі. Йдеться про спроможність на основі оцінки зовнішнього і внутрішнього середовища послідовних змін властивостей та переходу до нового стану, за якого наслідки впливу будуть у допустимих межах.

Вважаємо, що поняття стійкості необхідно розмежувати з іншими поняттями, які часто використовують щодо соціально-економічних систем як синоніми. Мова йде про такі поняття, як «надійність», «гнучкість», «ефективність».

Отже, стійкість відрізняється від усіх розглянутих понять комплексним урахуванням цілісної сукупності якостей та є системною категорією, яка характеризується такими ознаками: збереження рівноваги у процесі взаємодії із середовищем; можливість оцінювання збереження стану рівноваги; збереження стану рівноваги як із позиції статичності, так і динаміки; здатність змінювати властивості та створювати новий рівноважний стан.

Розглянемо існуючі підходи іноземних і вітчизняних науковців до розуміння поняття «економічна стійкість» на мікрорівні. Дослідження зарубіжної економічної думки широко представлені у працях Е. Альтмана, Д. Блісса, А. Вінакора, У. Кінга, Д. Кліланда, К. Друрі, А. Уолла та ін. [14–17]. Так, представники емпіричних прагматиків, розглядаючи питання кредитоспроможності, використовували показники, які характеризують власний капітал, оборотні засоби і короткострокову кредиторську заборгованість. Їхнім доробком у теорію забезпечення стійкості підприємства є обґрунтування численних аналітичних коефіцієнтів, основою для розрахунку яких слугує статична звітність. На основі одержаних результатів приймаються управлінські рішення щодо забезпечення стійкості підприємства [17].

Інший напрям пропонує школа статистичного фінансового аналізу (Уолл А., Друрі К., Пазанн К. та ін.), основною ідеєю яких є наявність критеріїв із пороговими значеннями за кожним з аналітичних коефіцієнтів. Ними запропоновано визначати нормативи за допомогою статистичних методів за окремими галузями та групами підприємств. Дослідження цих авторів показали, що для коефіцієнтів характерна часова і просторова мультиколінеарність. Праці представників цих шкіл в основному стосуються фінансової складової стійкого стану [14; 15].

Наступну школу (теорія управлінської стійкості) представляли прибічники мультиваріативного аналізу (Блісс Д., Вінакор А., Кінг У., Макклелланд Д. ін.), які розглядали стратегічні засади розвитку підприємства на основі побудови системи показників, що відображають функціональні аспекти його

діяльності. При цьому можуть бути використані імітаційні моделі, побудовані на основі аналітичних коефіцієнтів [16].

Цей напрям підтримали прибічники школи аналітиків, які вирішували питання прогнозування можливого банкрутства підприємства. Зокрема, Е. Альтман [17] зробив акцент не на ретроспективному, а на перспективному аналізі стратегії підприємства. У подальшому модель Альтмана була уточненою на основі збільшення кількості показників макроекономічного аналізу, які впливають на ймовірність банкрутства.

Аналіз і систематизація існуючих підходів до розуміння економічної стійкості дали підстави для певних тверджень. Так, найбільш поширеним підходом є ототожнення стійкості із фінансовими аспектами діяльності, зокрема з оцінкою співвідношення між вартістю всього обсягу необхідних факторів виробництва та величиною власних і позичкових коштів їх формування. Як зовнішній прояв стійкості розглядається платоспроможність.

Узагальнення наукових поглядів іноземних та вітчизняних дослідників свідчать, що, незважаючи на загальне визнання важливості досягнення стійкості економічних систем, ця проблема, зокрема і в аграрному секторі, досі залишається не вирішеною. Причинами цього слід вважати як багатогранність і динамічність трансформації сільськогосподарських товаровиробників, рівня їх розвитку, так і складність та багатоаспектність вирішення досліджуваної проблеми в контексті системно-відтворювального підходу. Зважаючи на це, для розкриття сутності економічної стійкості сільськогосподарських підприємств і формування ефективної системи її забезпечення необхідно уточнити термінологічний апарат та виділити складові.

По-перше, використання системного підходу до сільськогосподарського підприємства дає можливість розглядати його як складну та багатofункціональну систему, ефективна діяльність якої залежить від спрямованості процесу відтворення економічної стійкості в умовах зміни факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. По-друге, структурний зміст методів та інструментів забезпечення економічної стійкості підприємства залежить від його галузевої специфіки та умов ділової активності.

Нами економічна стійкість сільськогосподарських підприємств розглядається як специфічний об'єкт управління, якому притаманна складна системна характеристика: з одного боку, це спроможність організації адаптуватися до збурюючих впливів факторів внутрішнього і зовнішнього середовища в умовах ризику та невизначеності, а з іншого – забезпечувати динамічну збалансованість і цілісність при якісних перетвореннях її структурно-функціональних підсистем для досягнення стратегічних цілей, задоволення економічних, екологічних та соціальних потреб нинішніх і майбутніх поколінь. Очевидно, що забезпечення стійкості формує необхідну основу для підвищення ефективності аграрного виробництва та розв'язання соціальних та екологічних завдань.

Якщо розглядати економічну стійкість сільськогосподарських підприємств за складовими її забезпечення, то можна виділити такі умови: у ресурсному аспекті це достатність складових ресурсного забезпечення – земельних, трудових, виробничих, фінансових та інших ресурсів з метою забезпечення повного використання виробничих можливостей підприємства; у структурному аспекті – забезпечення динамічної рівноваги між елементами ресурсного забезпечення та напрямками ефективного його використання; у функціональному аспекті – досягнення ефективного розподілу та використання земельного, ресурсного, фінансового, кадрового, інноваційного та інших видів потенціалів.

Аналіз видів економічної стійкості підприємства свідчить, що вона в основному забезпечується достатніми доходами та стабільним функціонуванням операційної, фінансової й інвестиційної діяльності, при цьому фінансові можливості мають бути наближені до вимог ринку та потреб підприємства. Вважаємо, що через недостатню фінансову стійкість підприємство може стати неплатоспроможним, відчуватиме нестачу коштів для розвитку виробництва, а надлишкова – спричинить втрату альтернативного доходу. Нами систематизовано основні передумови, що сприяють та стримують забезпечення економічної стійкості сільськогосподарських підприємств:

– сприятливі умови: дієва державна аграрна політика на основі збереження пільгового режиму оподаткування; розвиток земельної іпотеки, забезпечення доступу сільськогосподарських товаровиробників до кредитних ресурсів; ріст виробництва та обсягу реалізації сільськогосподарської продукції; технічна та технологічна модернізація сільського господарства; зниження ризиків у сільському господарстві на основі зниження втрат доходів при виробництві сільськогосподарської продукції, збільшення частки застрахованих посівних площ у загальній посівній площі, стабілізації фінансово-економічного стану та забезпечення розширеного відтворення в сільському господарстві;

– стримуючі – низькі темпи структурно-технологічної модернізації галузі, оновлення основних виробничих засобів і відтворення природно-екологічного потенціалу; недостатній рівень розвитку ринкової інфраструктури, що ускладнює доступ сільськогосподарських товаровиробників до ринків фінансових, матеріально-технічних та інформаційних ресурсів, готової продукції тощо; нестабільність ринків сільськогосподарської продукції, сировини та продовольства, недостатній розвиток інструментів агрострахування; дефіцит кваліфікованих кадрів, що зумовлено низьким рівнем та якістю життя сільського населення.

Дослідження сільськогосподарського підприємства як системи дало можливість виділити складові стійкості у межах структурно-функціональних підсистем за такими ознаками: організаційна, виробничо-технічна, соціальна, екологічна, фінансова, маркетингова, інноваційна. Ефективність структурного взаємозв'язку між цими підсистемами виявляється в їх зовнішній і внутрішній збалансованості та спроможності системи до адаптації. Так, основними складовими економічної стійкості сільськогосподарських підприємств слід вважати кілька. Організаційна – рівень інноваційності технології, розмір підприємства, спеціалізація, галузь, нормативно-правове регулювання діяльності, що формує внутрішню структуру підприємства й умови господарювання, раціональний вибір організаційно-правової форми господарювання. Зазначимо, що організаційна складова передбачає стабільність внутрішньої організаційної структури, стійкість та оперативність зв'язків між виробничими й управлінськими підрозділами, що сприяє їх ефективному спільному функціонуванню. У свою чергу ефективність їх функціонування буде характеризуватися організацією праці персоналу апарату управління та процесу управління (функцій, комунікацій, розробки та реалізації управлінських рішень).

Наступною складовою є виробничо-технічна, яка формує спроможність підприємства досягати запланованих результатів господарської діяльності, а також забезпечує просте та розширене відтворення засобів виробництва, запровадження у виробничу діяльність інноваційних розробок, що в цілому характеризує рівень технічної бази. Найважливішими характеристиками, що впливають на рівень технічної бази, є відповідність її сучасним вимогам науково-технічного прогресу, внутрішні можливості щодо використання нової техніки та технології з урахуванням галузевої специфіки підприємства, рівень забезпечення засобами виробництва й ефективність її використання. Результатом виробничо-технічної складової є формування кінцевих результатів господарської діяльності, які визначаються динамікою показників обсягів виробництва продукції, собівартості, урожайності, фінансовим станом, ефективності використання виробничих ресурсів незалежно від впливу внутрішніх і зовнішніх факторів, що забезпечується якістю, повнотою та своєчасністю виконання технологічних операцій.

Соціальна складова економічної стійкості сільськогосподарського підприємства характеризується сформованим іміджем організації, участь його у вирішенні соціальних проблем сільської території. Основними елементами, які характеризують цю складову, є рівень захищеності персоналу підприємства, спроможність підприємства забезпечувати у перспективі баланс прав, відповідальність та інтереси всіх учасників процесу виробництва, співвідношення заробітної плати працівників із прожитковим рівнем, стабільність у збереженні робочих місць.

Екологічна складова економічної стійкості підприємства характеризує спроможність організації щодо збереження своєї структури та функціональних особливостей при впливі зовнішніх і внутрішніх факторів, що формує стабільний економічний стан товаровиробників. Підвищення екологічної стійкості досягається на основі запровадження екологічних, безвідходних, енергоощадних технологій виробництва, що забезпечить виробництво біологічно чистої продукції, максимальне досягнення ресурсозбереження, додержання норм використання хімічних, технічних, мікробіологічних та інших засобів виробництва у межах потенціалу самовідновлювальної спроможності природного середовища.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, під стійкістю сільськогосподарського підприємства слід розуміти здатність підприємства забезпечувати гнучке пристосування до змін внутрішнього та зовнішнього середовища, забезпечуючи позитивну динаміку показників виробничо-фінансової діяльності, зберігати динамічну рівновагу шляхом раціонального поєднання складових ресурсного потенціалу. Дієвим інструментом забезпечення стійкості підприємств є цілеспрямований вплив на відповідні чинники, що дозволить сформувати такий механізм управління, який стане передумовою ефективності діяльності та підвищить потенціал самоорганізації підприємства.

Література

1. Вальрас Л. Элементы чистой политической экономии / Антология экономической классики: в 2 т. / Л. Вальрас. – М. : Экомод, 1993. – Т. 2. – 315 с.
2. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Й. Шумпетер. – М. : Директ-Медиа, 2007. – 400 с.
3. Биншток Ф. И. История экономических учений / Ф. И. Биншток. – М. : РИОР, 2006. – 192 с.
4. Милль Джон Стюарт. Основы политической экономии : пер. с англ. / Милль Джон Стюарт. – М. : Прогресс, 1980. – 495 с.
5. Сэй Ж.-Б. Трактат по политической экономии : пер. с фр. / Ж.-Б. Сэй. – М. : Дело, 2000. – 232 с.
6. Економічна теорія: Політекономія: підручник / за ред. В.Д. Базилевича. – К. : Знання, 2006. – 581 с.
7. Історія економічних теорій / [О.Ю. Амосов, В.О. Сивоконь, В.Л. Міненко та ін.] ; за ред. О.Ю. Амосова, В. О. Сивоконя. – Х. : ХарPI НАДУ Магістр, 2010. – 446 с.
8. Маршалл Альфред. Принципы политической экономии : в 3 т. / Альфред Маршалл; [пер. с англ. Р.И. Столпер, В.Т. Рысина и В.И. Бомкин]. – М. : Прогресс, 1993. – Т.1. – 416 с.

9. Самуэльсон П. Принцип максимизации в экономическом анализе : Нобелевская лекция, прочитанная в Стокгольме 11 декабря 1970 г. / П. Самуэльсон // THESIS. – 1993. – Вып. 1. – С. 184-202.
10. Simon H.A. Administrative Behavior [Електронний ресурс] / H.A. Simon. – Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/Administrative_Behavior
11. Бобровська О. Ю. Консолідована економічна політика як чинник сталого розвитку регіону / О. Ю. Бобровська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2014-1/doc/2/01.pdf>
12. Бойко А. Концептуалізація стійкості національної економіки / А. Бойко // Вісник КНТЕУ. – 2014. – № 1. – С. 5–17.
13. Козловський С.В. Теоретико-методологічні підходи до визначення стійкості економічних систем / С. В. Козловський, В. В. Семененко, Р. Ю. Шевчук // Збірник наукових праць ВНАУ. – Серія: Економічні науки, 2012. – №4 (70), Т.2. – С. 106–110.
14. Друри К. Введение в управленческий и производственный учет / К. Друри. – М. : Аудит; ЮНИТИ, 1998. – 783 с.
15. Факторный, дискриминантный и кластерный анализ : пер. с англ. / Дж.-О. Ким, Ч. У. Мьюллер, У. Р. Клекка и др.; под ред. И. С. Енюкова. – М. : Финансы и статистика, 1989. – 215 с.
16. Кинг У. Стратегическое планирование и хозяйственная политика / У. Кинг, Д. Клиланд. – М. : Прогрес, 1988. – 399 с.
17. Altman E. Corporate Financial Distress and Bankruptcy / E. Altman. – 3rd ed. – John Wiley and Sons, 2005.

References

1. Walras, Léon (1993), *Elementy chistoy politekonomii* [Elements d'économie politique pure], Ekomod, Moscow, Russia, 315 p.
2. Shumpeter, Y. (2007), *Teoriya ekonomicheskogo razvitiya* [The Theory of Economic Development], Direkt-Media, Moscow, Russia, 400 p.
3. Binshtok, F.I. (2006), *Istoriya ekonomicheskikh ucheniy* [History Economic Thought], RIOR, Moscow, Russia, 192 p.
4. Mill, John Stuart (1980), *Osnovy politicheskoy ekonomii* [Principles of Political Economy], Translate from English, Progress, Moscow, Russia, 495 p
5. Say, Jean-Baptiste (2000), *Traktat po politicheskoy ekonomii* [A treatise on political economy], translation from French, Delo, Moscow, Russia, 232 p.
6. Bazylevych, V.D. (2006), *Ekonomichna teoriia: Politekonomiia* [Economic Theory, Political Economy], textbook, Znannia, Kyiv, Ukraine, 581 p.
7. Amosov, O.Yu., Syvokon, V.O., Minenko, V.L. et al. (2010), *Istoriia ekonomichnykh teorii* [The history of economic theories], KharRI NADU Mahistr, Kharkiv, Ukraine, 446 p.
8. Marshall, Alfred (1993), *Printsipy politicheskoy ekonomii* [Principles of Political Economy], Translate from engl. R.I. Stolper, V.T. Rysina and V.I. Bomkin, Progress, Moscow, Russia, vol.1, 416 p.
9. Samuelson, Paul Anthony (1993), *Printsip maksimizatsii v ekonomicheskom analize* [Maximum Principle in Analytical Economics], THESIS, Moscow, Russia, issue 1, pp. 184–202.
10. Simon, H.A. “Administrative Behavior”, available at: https://en.wikipedia.org/wiki/Administrative_Behavior (access date July 25, 2016)
11. Bobrovska, O.Yu. (2014), “Consolidated economical policy as an instrument of the regional development sustainability ensuring”, available at: <http://kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2014-1/doc/2/01.pdf> (access date July 25, 2016)
12. Boiko, A. (2014), “Conceptualization of the national economy resilience”, *Visnyk KNTEU*, no. 1, pp. 5–17.
13. Kozlovskiy, S.V., Semenenko, V.V. and Shevchuk, R.Yu. (2012), “Theoretical-methodological approaches of definition stability of economic systems”, *Zbirnyk naukovykh prats VNAU, Serii: Ekonomichni nauky*, no. 4(70), vol. 2, pp. 106–110.
14. Drury, C. (1998), *Vvedeniye v upravlencheskiy i proizvodstvennyy uchet* [Introduction to the management and production accounting], Audit, YUNITI, Moscow, Russia, 783 p.
15. Kim, Dzh.-O., Myuller, Ch.U., Klekka, U.R. et al. (1989), *Faktorny, diskriminantnyy i klasternyy analiz* [Factorial, discriminant and cluster analysis], Translate from English, Finansy i statistika, Moscow, Russia, 218 p
16. King, William Richard and Cleland, David I. (1988), *Strategicheskoye planirovaniye i khozyaystvennaya politika* [Strategic planning and economic policy], Progres, Moscow, Russia, 399 p.
17. Altman, E. (2005), *Corporate Financial Distress and Bankruptcy*, 3rd ed., John Wiley and Sons.

Рецензент: д.е.н., професор Білоцерківського національного аграрного університету І.В. Свиноус